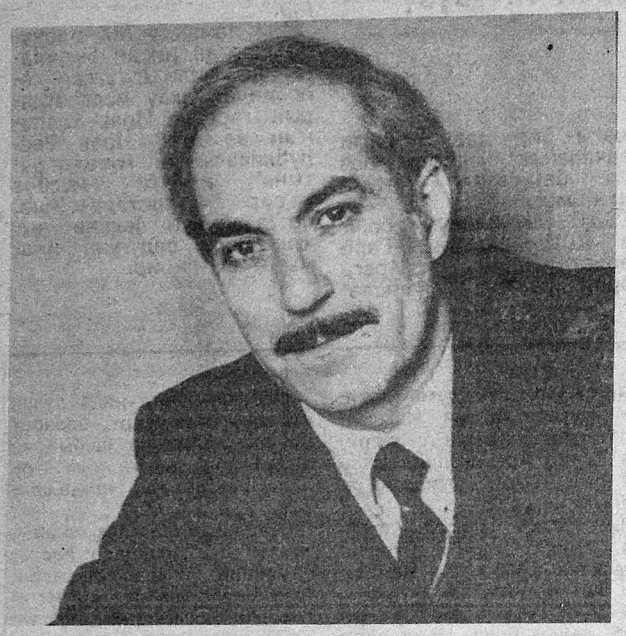

Мүсаһибим Мүзәффәр Мәликмәммәдов Губа рајонунун Дикаһ кәндиндә анадан олуб. Азәрбајҹан Дөвләт Универсситетини фәргләнмә илә битирәндән сонра "Совет кәнди" гәзетиндә чалышдығы 17 ил әрзиндә бир нечә медала вә республика журналистләринин "Гызыл гәләм" мүкафатына лајиг көрүлүб. Азәрбајҹан вә ләзки дилләриндә чап олунмуш бир нечә публисистика вә шe'р китабынын мүәллифидир. Беш ушаг атасыдыр. Ханымы һәкимдир. Бакыда 16 квадратметрлик бир отаглы мәнзилдә јашајырлар.

Мүзәффәр Мәликмәммәдов:

"АЗӘРБАЈҸАН ҺӘМ ДӘ ЛӘЗКИЛӘРИН ВӘТӘНИДИР"

- Инди чохларыны нараһат едән ләзки проблеми нәдән ибарәтдир?

- Дикәр халглар кими ләзки халгы да Русија империјасынын Гафгазда апардығы ишғалчылыг сијасәтинин гурбаны олуб. 1860-чы илин апрелин 5-дә Русијанын Гафгаз гошунлары команданлығынын һазырладығы "Дағыстан вилајәтинин вә Загатала маһалынын идарә олунмасынын әсаслары" вә дикәр сәнәдләр әсасында ләзки халгы һагсыз олараг икијә бөлүндү. Самур чајынын о үзүндәки ләзки рајонлары Дағыстан вилајәтинин, чајын бу тәрәфиндәки рајонлар исә Бакы губернијасынын табелијинә верилди.

Ләзкиләр бу һагсызлыға гаршы бир нечә дәфә гијам етмиш, 1877-чи илдә исә бирләшмәк үчүн силаһа сарылмышлар. Үсјанчылар Самуру кечәрәк 94-чү Ширван полкуну әлә кечирмиш, Худат вә Јалама стансијаларыны тутараг Губа ләзкиләрини ајаға галдырмышлар. Рус гошунлары илә бир нечә ај дөјүшән үсјанчылар мәғлубијјәтә уғрамышлар.

Совет һакимијјәтинин илк илләриндә дә бу мәсәләјә әһәмијјәт верилмәмиш, нәһајәт, ләхкиләрин бирләшмәси үчүн 1921-чи ил јанварын 20-дә Үмумрусија Ичраијјә Комитәси вә һәмин ил декабрын 5-дә Дағыстан халгларынын тә'сис гурултајы мүвафиг гәрарлар гәбул етмишләр. Амма һәмин гәрарлар ичрасыз галмышдыр. 1925, 1936-1937, 1959-1965-чи илләрдә јенидән бу мәсәләни галдырмыш онларча ләзки зијалысы Совет империјасы тәрәфиндән өлүмә мәһкум едилмишдир.

- Демәк истәјирсән ки, ләзки проблеми һеч дә јенидәнгурманын ортаја атдығы мәсәлә дејил...

- Бәли, бу, халгын 133 иллик мүбаризәси, ағрысы-ачысыдыр. Тәассүф ки, бә'зиләри буну баша дүшмәк истәмир, тез-тез дырнаг ишарәсиндән истифадә етмәклә ләзки проблемини үјдурма адландырырлар. Бакыда вә Маһачгалада јашајан бә'зи ләзки алимләр исә үмумијјәтлә белә бир проблемин олмадығыны сүбут етмәјә чалышырлар. Онлар баша дүшмүрләр ки, өз халгынын дәрдини дүјмәјан адам башга халга да дәјаг ола билмәз. Азәрбајҹан халгынын белә јаланчы тәәссүбкешләрә вә јалтаглара еһтијачы јохдур. Үмид едирик ки, башы бөјүк бәлалар чәкмиш, синәсиндән параланараг икијә бөлүнмүш Азәрбајҹан халгы ләзкиләрин дәрдини даһа дәриндән дујачаг вә һеч вахт буна биканә галмајачаг.

- Ләзкистан дөвләтини нечә тәсәввүр едирсән?

- Һәр бир халг кими ләзкиләрин дә бирләшмәк вә өз мүгәддәратыны тә'јин етмәк һүгугу вардыр. Һеч ким ону бу һүгугдан мәһрум едә билмәз. Ләзкиләр һеч кимин һесабына өзләринә дөвләт јаратмаг нијјәтиндә дејилләр. Азәрбајҹаны мүстәгил вә гүдрәтли көрмәк истәјән ләзкиләр һәмишә олдуғу кими јенә дә бәд ајагда азәрбајҹанлылара дајаг олачаглар. Чүнки Азәрбајҹан һәм дә ләзкиләрин вәтәнидир. Кәләчәк Ләзкистанда исә бүтүн халглар гардаш кими бәрабәр һүгуглу јашајачаглар. Бурада ләзки дили дә, Азәрбајҹан дили дә, тат дили дә дөвләт дили олачаг. Ағлын сәсинә гулаг ассалар гафгазлылар бүтүн дүнјаја нүмунә көстәрә биләрләр.

- Ләзкиләрин бирләшмәк истәји азәрбајҹанлаларла онлар арасында гаршыдурма јаратмырмы?

- "Гаршыдурма" ифадәси бизә јарашмыр. Алманлар, чехләрлә словаклар, кабардинләрлә балкарлар гаршыдурмадан јан кечә билирләрсә, биз нијә кечә билмирик? Мәкәр Гафгазда азәрбајҹанлыларла ләзкиләр гәдәр јахын үчүнчү халг вармы? Биз буну јахшы јадда сахламалыјыг. Амма ону да унутмамалыјыг ки, сүн'и сурәтдә гаршыдурма јаратмаг истәјән гүввәләр дә мөвчүддүр. Мән онлара гаршы һәмишә барышмаз олмушам.

- Јәгин ки, Азәрбајҹан мәтбуатында сон илләр кәниш јајылмыш "азәрбајлы халглара һүчум" кампанијасыны нәзәрдә тутурсан.

- Бәли. 1991-92-чи илләрдә республиканын бә'зи гәзетләри ләзкиләрин милли гүруруна тохунан, бә'зән исә онлары кобудчасына тәһгир едән 286 мәгаләни чап етмишләр. "Ајдынлыг" вә "Јени Мусават" гәзетләри исә јазмышдылар ки, куја ермәниләр Шушаны алан кими ләзкиләр Азәрбајҹана гаршы икинчи чәбһә ачачаглар. Көрүндүү кими һеч бир чәбһә ачылмады вә бөһтанчыларын арзусу үрәкләриндә галды. Әвәзиндә ләзкиләрин Гарабаға јардымы даһа да артды. Ләзки халгы Гарабаг мүһарибәсинин тезликлә гуртармасыны истәјир, чүнки торпаг уғрунда азәри түркләри илә бир сырада ләзкиләр дә дөјүшүр.

Бә'зи гәзетләр тә'кидлә "Садвал" ләзки халг һәрәкатыны көздән салмаға чалышыр, онун Низамнамәси вә Програмы һаггында һеч бир тәсәввүр олмадан ону Азәрбајҹана дүшмән тәшкилат кими гәләмә верир, һәтта лидерләринин ермәниләр олдуғуну иддиа едирләр. Бу, ләзки халгы үчүн икигат тәһгирдир. Белә чыхыр ки, ләзкиләр киминсә әлиндә ојунчагдыр вә өз проблемләрини өзләри галдыра билмирләр. Әсил һәгигәти ачыб сөјләмәк, Азәрбајҹан халгыны ләзкиләрин проблемләри илә таныш етмәк, ләзкиләрин азәрбајҹанлылара гаршы һеч бир бәд нијјәтләри олмадығыны көстәрмәк әвәзинә јанлыш ичтимаи рә'ј јарадырлар.

- Журналист кими, нәһајәт, ләзки зијалысы кими е'тиразыны нечә билдирмисән?

- Онларча јазы јазыб мүхтәлиф гәзет редаксијаларына көндәрмишәм, јахуд апармышам. Тәәссүф ки, јалан, бөһтан долу јазылар дәрч едән гәзетләр ики халг арасындакы достлуғу мөһкәмләндирмәјә хидмәт едән, онлар арасында нифаг сәпмәјә чалышанлары чәзаландырмаға чағыран мәгаләләримі чап етмәдиләр. Мәтбуатда кедән гәрәзли јазыларла әлагәдар республиканын кечмиш вә тәзә президентләринә, һәмчинин гәзет редаксијаларына вә Азәрбајҹан телерадио ширкәтинә 56 мәктуб вә телеграм көндәрмишәм. Тәәссүф ки, бүтүн мүрачиәтләрим чавабсыз галыб.

- Мүзәффәр, тәәссүф ки, һәмкарларынын бә'зиләри сәнин һаггында әсассыз шајиәләр јајырлар, һәтта сәни ики халг арасында гаршыдурма јаратмагда күнаһландырырлар. Һалбуки чохлары билмир ки, Ләзки Милли Шурасы Ичраијјә Комитәсинин сәдри ишләјәндә гаршыдурмаја гаршы чидди мүбаризә апармысан.

- Бәли, дүз дејирсән. Өтән илин ијун-ијул ајларында Гусарда сүн'и сурәтдә милли гаршыдурма јаратмаг истәјән рәһбәр ишчиләрин бәд әмәлләри барәдә республика президентинә вә Али Советин сәдринә телеграмлар көндәрмишәм.

Үмумијјәтлә, мән һәр бир проблемин сүлһ јолу илә, ағылла һәлл олунмасы тәрәфдарыјам. Ағыл олан јердә зор көрәк дејил. Ичраијјә Комитәсинин сәдри ишләдијим алты ај әрзиндә Милли Шуранын сәдри, Дағыстан халг депутаты Нәриман Рамазановла бирликдә гаршыдурмаја гаршы чыхыш етмиш, јалныз данышыглар јолуну әсас көтүрмүшүк. Мисал чәкә биләрәм. Өтән ил августун 27-дә Гусардакы һәрби һиссәдән динч сакинләрә атәш ачыланда јерли әһали сон дәрәчә һиддәтләнмишди. Күнләрлә вахт сәрф едиб јерли әһалини баша салдыг ки, һөкумәт органлары тезликлә мәсәләни арашдырачаг вә мүгәссирләр чәзаларына чатачаглар. Тәәссүф ки, һәмин өзбашыналыгла әлагәдар индијә кими һеч бир тәдбир көрүлмәјиб. Дағыстан тәрәфдә чаванлар Самур-Абшерон каналынын сујуну кәсмәк, Бакы-Ростов јолунда нәглијјатын һәрәкәтини сахламаг истәјәндә онлары белә үсуллардан чәкиндирмәк үчүн әлимиздән кәләни етмишик.

- Бүтүн бунлар "Садвал"ын гәт'и һәрәкәт етмәк истәјәнләри илә сәнин вә Нәриман кимиләри арасында фикир ајрылығы јаратмырды ки?

- Шүбһәсиз ки, јарадырды. Елә буна көрә дә өтән ил октјабрын 31-дә Дағыстанын Мәһәррәмкәнд рајонунда кечирилмиш гурултајда халга мүрачиәт едәрәк билдирдим ки, биз проблемләримизи анчаг сүлһ јолу илә һәлл еләмәлијик. Мән һәр чүр провокасијанын әлејһинәјәм.

- Јә'гин ки, истә'фан да хәттинизи бәјәнмәјән гүввәләрә е'тираз әламәти иди, елә дејилми?

- Еләдир. Зор, күч методларыны тәблиғ едәнләрә мән вә Н.Рамазанов өз е'тиразымызы исте'фа вермәклә билдирдик.

- "Үлфәт", "Мејдан" вә башга гәзетләр исә сәнин һаггында тамам ајры шејләр јазырдылар. Аз гала сәни Азәрбајҹана хәјанәтдә күнаһландырырдылар.

- Һаггымда үјдурма вә бөһтан јазанлар әсл мәсәләрдән хәбәрсиз вә пешәкарлыг сивијјәси ашағы олан, сенсасија наминә дөстү дүшмән етмәјә һазыр олан адамлардыр. Белә шәхсләрә хатырлатмаг истәјирәм ки, сон ики илдә Азәрбајҹанда вә Дағыстанда Азәрбајҹан вә ләзки халгларынын достлуғуна даир 14 мәгаләм чап олунуб. "Адын ләзкидирсә..." адлы сонунчу китабымын илк мәгаләси дә бу достлугдандыр. Мән һәмин достлуғу һәр шејдән үчә тутурам вә проблемин һәллиндә сүлһ јолундан башга икинчи јол танымырам.

- Сәнинлә 17 ил "Совет кәнди" гәзетиндә ејни шө'бәдә чалышмышыг, Әбдүлсәмәдлы Ашыг.

- көш, аиләчанлы, ән башлычасы исә јүмшаг тәбиәтли адам кими танымышам. Сијаси фәалијјәтин тәбиәтини дәјишмәјиб ки?

- Әсла. Әксинә, сијаси мүбаризә мәнә инсанлары гијмәтләндирмәјин, күзәштә кетмәјин, аилә, вәтән, јурд, торпаг тәәссүбкешликләринин јени-јени әнкинликләрини өјрәтмишдир. Бунлар исә үрәксиз, севкисиз мүмкүн дејил.

- Шәхсән мәним үчүн сән ләзкичә һејрәтамиз дәрәчәдә көзәл, поетик шe'рләрин мүәллифисән. Поезијаны сијасәтә гурбан вермәмисән ки?

- Әксинә, бу күн мәним һәјатымда биринчи планда јарадычылыг дурур. Әввәлкиндән даһа артыг шөврлә, һәвәслә јазырам.

- Дағыстанда мүнтәзәм шәкилдә чап олунурсан. Бәс Азәрбајҹанда? Ахы сән көзәл фөљетонлар, тәнгиди јазылар мүәллифи кими танынырдын.

- Шүбһәсиз ки, журналист пешәсиндән әл чәкмәк мүмкүн дејил. Мәнимлә әмәкдашлыг етмәк истәјән мәтбуат органлары да вар. Бир нечә редаксијадан конкрет тәклифләр дә алмышам. Онлара миннәтдарлығымы билдирирәм. Ј'әгин ки, публисистика саһәсиндә фәалијјәтими давам етдирәчәјәм.

- Мүсаһибә үчүн саг ол. Сәнә көркин фәалијјәтиндә уғурлар диләјирәм.

Сәдагәт КӘРИМОВА

Редаксијадан: Сосиал-демократлар дејәндә ки, дөвләт сәвијјәсинә галдырылан түркчулук Азәрбајҹан дөвләтини дағыда биләр, бизи гәриблија салырлар. Биз дејәндә ки, Азәрбајҹанын дөвләт идеолокијасы азәрбајҹанчылыг вә инсан һүгуглары олмалыдыр, бизи анламырлар. 1992-чи илин декабр ајынын 21-дә Милли Мәчлисин комиссијасынын ичласында Азәрбајҹан дөвләтинә чох сәдагәтли мөвгәдә дуран "Самур" ләзки мәдәнијјәт мәркәзинин сәдри професор Әли Мусајев дејәндә ки: "Ләзкиләр Азәрбајҹан Республикасы, Азәрбајҹан халгы вә Азәрбајҹан дилини гәбул едирләр. Ләзкиләр Азәрбајҹан Түрк Республикасы, түрк халгы вә түрк дилини гәбул етмәзләр", бу ачыг вә сәррәст ифадә едилмиш хәбәрдарлыг да бәјләрин башына кирмәди.

Сосиал-демократлар чәмијјәтә әсатири јох, керчәклик бучағындан бахырлар. Һәр һансы бир мүшкүл вә мүрәккәб мәсәлә мөвчүддурса, она һәртәрәфли вә ајдын бахмаг лазымдыр. Ләзки халгынын проблемләри вар вә онлары чохмилләтли Азәрбајҹан халгы өз проблемләри кими дә һәлл едә биләр, ләзки халгы да тәк һәлл етмәјә чәһд көстәрә биләр. Азәрбајҹан Республикасы бундан нә уда биләр, нә итирә биләр, гој охучу фикирләшсин.

Сизә тәгдим едилән мүсаһибәни ләзки халгынын "Садвал" һәрәкатынын ән мө'тәдил, ән зијалы, ән төкамүлчү лидери вермишдир. Онун Азәрбајҹана севмәси мәндә шүбһә доғурмур. Лакин проблем вар ки, дөвәгушу кими башымызы гумда кизләтсәк, бу, һеч дә проблеми јох етмәјәчәк.

Биз јалныз вә јалныз мүхтәлимә вә әмәкдашлыг јолу илә әл-әлә вериб кәләчәјә кетмәлијик. Нечә ки, тарихән етмишик.